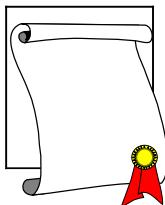

gōa-kok gí chiah ū hoat-tō thang piáu-tát.
Sit-chāi chin khó-liân kap pi-ai.

Khó-kiàn Tân-ôan su-iàu chèng-tī, keng-chè, kho-ki, hoat-lút, gōa-kau, jin-khôan, chòk-kûn ê iông-hô, bûn-hòa kap kàu-iòk ê hoat-tián, bó-gí(ték-piat sī Hô-ló, Kheh-ka kap Gôan-chū-bîn) tiòh ài phór-phiàn-hòa, tûi sió-ôh, tiong-ôh, kàu tâi-hák tiòh ài bó-gí ê phór-phiàn kàu-iòk kúi-nā tang, chiah ē-tàng chiong “ē-hiáu Tân-gú” piàn chò “Hok!”.

Tú-phū-ló (*Doppler*) Hāu-èng

Ek-siá Teng Liân-chong

Chong-a chit kúi jit sio liân-sòa chiap tiòh nñg-tiúⁿ kau-thong ûi-kui ê âng-toaⁿ, koh lóng ū kap chhiau-sok ê siòng-phìⁿ. Sui-bóng hoat-kim bô gōa chē, m-kú láp-chîⁿ ê sî, sim-koáⁿ iā sî thiàⁿ tiuh-tiuh. Chiah ê chhiau-sok ê siòng-phìⁿ lóng sī chhái tī lō-piⁿ á-sî an-chôan-tó ê hip-siòng-ki hip..ê. Sî cháiⁿ-iùⁿ chhiau-sok chiù hip, bô chhiau-sok tō bián?

Aù-tit-lí(*Austria*) ê Büt-lí hák-ka Tú-phū-ló tī 1842 nî kóng tiòh siaⁿ-pho ū chit-khôan hiân-siōng, chiù-sî lâng kap chhut-siaⁿ ê mih-kiāⁿ hō-siōng óa-kîn ê sî, i só thiaⁿ--tiòh ê siaⁿ-pho ê pîn-lút (*frequency*) ê

piàn khah kôan, nā-sî lâng kap chhut-siaⁿ ê mih-kiāⁿ hō-siōng lî-khui ê sî, i só thiaⁿ--tiòh ê pîn-lút ê piàn khah kē. 1845 nî Hô-lân-lâng **Ballot** chò chit ê sit-giâm lâi chèng-bêng Tú-phū-ló hāu-èng. I chhōe kúi-ê pûn lat-pah..ê chē tiám hóe-chhia téng, chò-hóe tōa-siaⁿ pûn lat-pah. Hóe-chhia sai óa--lâi ê sî, khiā tī lō-piⁿ ê lâng thiaⁿ--tiòh lat-pah ê siaⁿ-tiúⁿ (*frequency*) jú lâi jú kôan, hóe-chhia lî-khui ê sî lâng só thiaⁿ--tiòh ê sòa jú lâi jú kē. M sî kan-taⁿ siaⁿ-pho ê sán-seng chit-khôan hiân-siōng, liân tiân-chû-pho (chhin-chhiúⁿ bô-sòaⁿ-tiân-pho, kng-pho) mā ê chhut-hiân Tú-phū-ló hāu-èng.

Chit-má beh lâi kóng Chong-a ûi-kui hō lâng hip-siōng ê tâi-chì. Chhái tī lō-piⁿ ê hip-siòng-ki lâi-té ū chit ê tiân-chû-pho hoat-siâ-khì. I put-kóan-sî lóng teh hoat-siâ tiân-chû-pho, nā-sî chhia sai kòe i ê thâu-chêng, chiù ê kâ chiah ê tiân-chû-pho hóan-siâ tò-tíng khì hō hip-siòng-ki ê tiân-chû-pho chiap-sui-khì. In-ûi chhia sî teh sai lî-khui hip-siòng-ki, só-i i chiap--tiòh ê tiân-chû-pho ê pîn-lút it-têng pí i gôan-pún hoat-siâ chhut--khì..ê khah kē. Chit-sî khng tī hip-siòng-ki lâi-té ê tiân-náu chiù ê pí-phêng, nā-sî pîn-lút kiám-chió ê sò-liōng bô cheng-chha kài-chê, án-ni chiù bô sng chhiau-sok. Nā-sî pîn-lút kiám-chió ê sò-liōng chhiau kòe tiân-náu siat-têng chhiau-sok ê

hōan-ûi, chit-sî hip-siòng-ki chiū hip-siòng--loh, tiān-náu sūn-sòa kā chhia ê sok-tō sìng--chhut--lái, chhiau-sok jú chē hōat-kim chiū ài lâp jú chē. Che chiū-sî Tú-phū-ló hāu-èng ê chit-chióng èng-iōng.

Lán tiāⁿ-tiāⁿ kóng, hiān-chhú-sî ê Ú-tiū sî it-tit teh phòngh-tōa, che sî m̄ sî ū sím-mih kun-kù? Àm-sî thiⁿ-téng ê chhiⁿ só hō lán khòaⁿ--tiòh ê kng, keng-kòe kho-hák-ka chò kng-phór (*spectrum*) ê hun-sek, m̄-kóan tó chit liâp chhiⁿ, lóng ū âng-hiòng-sóa-ūi (*Red shift*) ê hiān-siòng. Chit khóan âng-hiòng-sóa-ūi chiū-sî kóng chhiⁿ ê kok-chióng sek-kng, lóng teh chhu-hiòng âng-sek-kng lâi piàn-sek, iā chiū sî pho-tâng piàn khah tâng, pîn-lüt piän khah kē. Pîn-lüt ê piän khah kē ê in-toaⁿ, chiū-sî thiⁿ-téng ê chhiⁿ it-tit teh lî-khui lán, sîm-chì thiⁿ-chhiⁿ teh lî-khui lán ê sok-tō mā ē-tàng sìng--chhut--lái. Che mā sî ài kám-siā Tú-phū-ló hāu-èng, hō lán chai-iáⁿ Ú-tiū sî teh phòngh-tōa. Chit-má liân tî lán hoeh-kng ê hoeh, mā ē-tàng iōng Tú-phū-ló hāu-èng lâi sìng-chhut i teh lâu ê sok-tō.

Góa Bô Iân ê A-Bú

Koan-hūi

Góa ê a-bú lâng seⁿ-chò iù-siù, iù-siù, bīn-bah pêh, ū khì-chit. Chū sè-hàn góa tiòh jīn-ûi i siòng súi, bô lâng ê pí--tit.

A-bú chin siàu-liân tiòh chiú-kóaⁿ. Góa iáu bē tō-chè, lâu-pē tiòh giâ hê-ku-pêⁿ kòe-sin--khì. A-bú io góa kàu 3 hòe góa, koat-tēng beh lî-khui chhù, khì Tân-lâm in a-kū(góa ê kū-kong) ê Hân lâi-kho chín-sô chò hō-sû, thàn-chîⁿ ka-kî tòk-lip seng-òah. Thiaⁿ kóng A-bú pún-chiâⁿ ū siūⁿ beh chhōa góa chò-tîn lî-khui, sî A-kong m̄ khéng. In-ûi góa ê lâu-pê sî tōa-kiáⁿ, kô seⁿ góa chit ê, góa sìng sî Tân--ka ê tōa cha-bô sun, iā sî hit-chûn chhù--nih i-it ê gín-á kiáⁿ. Góa koh seⁿ-chò kô-chui tit lâng thiâⁿ, chhù--nih tāi-ke sioh-miā-miā ná pô-pòe--leh. A-kong khui-chhùi kā A-bú lâu, kóng i nâ lâu tî chhù, kā góa chhiâⁿ tōa-hàn, jit-âu tiàm-bîn châi-sán beh chit-pòaⁿ pun..i, hō i chit sì lâng m̄-bián hóan-ló chiâh-chhêng. M̄-chai siáⁿ-mih gôan-in, A-bú bô chiap-siū, chiū án-ne kā góa pàng--leh, ka-kî lâi lî-khui. Chiah 3 hòe góa ê iù gín-á iáu gōng-gōng, sím-mih lóng m̄-bat, A-bú lî-khui hit-kang sî sím-mih chêng-kéng, góa ôan-chhôan bô kî-tî. M̄-chai kiám ū kā A-bú mōh tiâu-tiâu tōa siaⁿ háu, hō A-bú m̄-kam, sim-koâⁿ kiat kui kiû, kiâⁿ bē khui-kha bô? Á-sî m̄-chai pòaⁿ hâng ê góa, bô jîm-hô hóan-èng, hō A-bú chiū án-ne chheh-sim lâi lî-khui? Góa tōa-hàn kiat-hun liáu, bat thiaⁿ A-bú kóng khí, i beh lî-khui hit chái-khí, bô lâng sio-sàng, kan-taⁿ jî-kô..a kā i tàu kôaⁿ